

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ЛКС Центр

Видавництво ТОВ «ЛКС-центр»

0 0 0 0 0 0 <0

УДК 658.7.011.1

М. О. Михайлюк,

аспірант, ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", м. Київ

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

М. Mykhailiuk,

PhD student, SHEI "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", Kyiv

SYSTEMATICS METHODOLOGICAL APPROACH TO THE EVALUATION OF MATERIAL RESOURCES FOR INDUSTRIAL ENTERPRISES

В статті визначено сутність матеріальних ресурсів, досліджено основні методичні підходи до оцінювання матеріальних ресурсів на промислових підприємствах. Проведено систематизацію показників оцінювання матеріальних ресурсів за групами: традиційні методи аналізу використання, забезпеченості виробництва матеріальних ресурсів; метод показників ефективності використання основних засобів та обігових коштів підприємства; систему показників і моделювання взаємозв'язку для оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів; оцінювання динаміки та впливу ефективності використання матеріальних ресурсів на величину матеріальних витрат.

In the article the essence of material resources The basic methodological approaches to the assessment of material resources in the industry. The systematization of indicators evaluating material resources groups: traditional methods of analysis used, availability of production material resources; Method performance of fixed assets and working capital of the company; system performance relationship and simulation to evaluate the performance of material resources; Assessment of the dynamics and impact the efficiency of use of material resources by the amount of material costs.

Ключові слова: *матеріальні ресурси, аналіз, метод, систематизація.*

Keywords: *material resources, analysis, method, systematization.*

Постановка проблеми. Рациональне управління матеріальними ресурсами є одним з резервів зниження собівартості продукції та збільшення прибутку на підприємстві. Ефективне управління матеріальними ресурсами створює передумови економічного зростання і визначає конкурентоспроможність промислових підприємств.

Методичні підходи до аналізу тих чи інших процесів функціонування підприємства є достатньо статичними. Одним, з найбільш усталених напрямів аналізу є аналіз використання матеріальних ресурсів. Однак, динаміка економічних процесів вимагає прийняття ефективних управлінських рішень, в тому числі, стосовно використання матеріальних ресурсів. Результати аналізу використання матеріальних ресурсів, отримані відповідно до традиційної методики, не дозволяють представити досліджувані процеси відповідно до сучасних потреб управління.

Актуальність дослідження. Необхідною умовою організації виробництва на промислових підприємствах є

забезпечення їх матеріальними ресурсами. У процесі використання матеріальних ресурсів відбувається їх трансформація у матеріальні витрати, тому економне використання сировини, палива, матеріалів сприяє зниженню собівартості продукції.

В науковій літературі зазвичай використовують традиційний метод оцінювання матеріальних ресурсів у вигляді розрахунку показників, але його не достатньо для повного аналізу, тому вважаємо необхідно дослідити інші методи оцінювання матеріальних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню теоретичних основ управління матеріальними ресурсами присвячені роботи Г.О. Швиданенко, С.С. Крохмаль, М.Г. Грецак, В.М. Колот, О.Г. Мендрул, Визначенням методів оцінювання матеріальних ресурсів займаються Б.Є. Грабовецький, Н.Ю. Єршова, Л.М. Бандоріна та інші.

Мета статті - є аналіз і систематизація методів оцінювання матеріальних ресурсів.

Основні результати дослідження. До матеріальних ресурсів підприємства відносять власні (обладнання та інші матеріальні ресурси, внесені в якості статутного капіталу чи придбанні за власні кошти підприємства) та залучені (обладнання, встановлене на підприємстві, як інвестиції у виробництво підприємства). Обладнання, орендоване тимчасово, придбане в лізинг чи куплене коштом цільового кредиту – є позиковими матеріальними ресурсами.

В науковій літературі запропонована значна кількість показників використання матеріальних ресурсів, що пояснюється різноманітністю об'єктів обліку та необхідністю комплексного аналізу на всіх стадіях їх зберігання та споживання.

Розподілимо показники оцінювання матеріальних ресурсів на шість груп:

- традиційний метод аналізу використання матеріальних ресурсів;
 - традиційний метод аналізу забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами;
 - традиційний метод показників ефективності використання основних засобів та обігових коштів підприємства;
 - система показників і моделювання взаємозв'язку для оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів;
 - оцінювання динаміки матеріальних витрат;
 - оцінювання впливу ефективності використання матеріальних ресурсів на величину матеріальних витрат.
- Деталізуємо кожен з груп методів оцінювання матеріальних ресурсів, що наведено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Методи оцінювання матеріальних ресурсів [складено на основі 6; 7, с. 355; 22, с. 649-650; 57, 3 с. 104-110]

Показник	Економічний зміст
1	2
1. Традиційний метод аналізу використання матеріальних ресурсів	
1.1. Матеріалоємність продукції $M\epsilon = M / Q$	Де М — матеріальні витрати; Q — обсяг виготовленої продукції. Показує, скільки матеріальних ресурсів у грошовому вимірі припадає на 1 грн виготовленої продукції
1.2. Матеріаловіддача $MВ = Q / M$	Характеризує, скільки продукції виготовлено на 1 грн матеріальних ресурсів.
1.3. Питома вага матеріальних ресурсів в собівартості продукції $dM = M / Cв$	Де М — матеріальні витрати; Cв — повна собівартість виготовленої продукції
2. Традиційний метод аналізу забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами	
2.1. Загальна потреба підприємства в конкретних видах матеріальних ресурсів $Nз = Nв + Nе + Nр + Nзп + Nк$	Де Nв — потреба на виробництво продукції; Nе — потреба на експериментально-дослідні роботи; Nр — потреба на ремонтні роботи; Nзп — потреби на створення планових (в межах нормативів) запасів; Nк — запас (залишок) на кінець планового періоду.
2.2. Найвний (фактичний) запас матеріалів $Nз = Зз / Вд$	Де Зз — залишок матеріалів на складі; Вд — величина середньоденних витрат матеріалів на виробництво. Найвний запас визначається в днях; розрахунок ведеться для всього асортименту виробничих запасів.
2.3. Нормативний запас матеріалів на складі $Ззн = Вд * Др$	Де Ззн — нормативний запас матеріалів на складі; Вд — величина середньоденних витрат матеріалів на виробництво; Др — кількість робочих днів, на які повинен зберігатися запас.
2.4. Індекс виконання норм запасу $Iз = Зз / Ззн$	Визначається шляхом зіставлення фактичного запасу матеріалів на складі і нормативного запасу.

2.5. Величину надлишку / дефіциту запасу $\Delta Z = Z_3 - Z_{3н}$	Різниця між фактичним запасом і нормативним запасом характеризує величину надлишку (+) або дефіциту (-). Наявність понаднормативних надлишків матеріальних ресурсів негативно впливає на фінансовий стан підприємства
3. Традиційний метод показників ефективності використання основних засобів та обігових коштів підприємства	
3.1. Коефіцієнта зносу $K_3 = Z/V_п$	Характеризує частку вартості основних засобів, яку відображено у витратах на виробництво у попередні періоди. Цей коефіцієнт обчислюють як відношення суми накопиченого на певну дату зносу (Z) до первісної вартості основних засобів (V _п) на цю дату
3.2. Коефіцієнта придатності $K_п = V_3/V_п = 1 - K_3$,	Де V ₃ — величина залишкової вартості основних фондів підприємства на певну дату. Показує частку ще незношеної вартості основних засобів
3.3. Фондовіддача $FВ = Q_п/V_о.з$	Обчислюється як відношення обсягу продукції (товарної, реалізованої або чистої) за період (Q _п) до середньої за цей період вартості основних засобів (V _{о.з}) Рівень фондovіддачі характеризує величину виробленої (реалізованої) продукції, що припадає на одну гривню вартості основних засобів підприємства. Позитивною тенденцією динаміки цього показника є зростання.
3.4. Фондомісткість $FМ = 1/FВ$	Є оберненим до фондovіддачі показником
3.5. Фондоозброєність $FО = СБВВОС/СЧР$,	Де СБВВОС - середньорічна балансова вартість виробничих основних фондів, СЧР - середньооблікова чисельність робітників або працівників. Фондоозброєність — це показник оснащеності праці виробничими основними фондами.
3.6. Середня тривалість одного обороту $T_{оа} = t_{пер}/КВ$,	Де t _{пер} — кількість календарних днів у періоді, що аналізується. КВ - оборотність (кількість оборотів) матеріальних запасів. Показує тривалість одного обороту за певний період.
3.7. Оборотність товарно-матеріальних запасів $Опт_мз = C_р/M_3$,	Де C _р — повна собівартість реалізованої продукції за певний період; M ₃ — середня величина запасів за період у грошовому виразі. Виражається кількістю оборотів за певний період
4. Система показників і моделювання взаємозв'язку для оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів	
4.1. Плановий коефіцієнт використання: $K_{пл} = m_ч/M_н$	Де m _ч – чиста вага виробу; M _н – витрати матеріалу за нормами. Показує використання одного виду матеріалу, який витрачається на виробництво одного виду виробу
4.2. Фактичний коефіцієнт використання $K_ф = m_ч/M_ф$	де M _ф – фактично витрачений матеріал
4.3. Коефіцієнт використання матеріальних ресурсів $K_и = M_ф/M_{пл}$	Співвідношення суми фактичних матеріальних витрат з величиною матеріальних витрат, яка розрахована за плановими калькуляціями і фактичним випуском та асортиментом продукції. У випадку перевищення коефіцієнтом одиниці спостерігається перевитрата матеріалів, навпаки – економія матеріальних ресурсів
5. Оцінювання динаміки матеріальних витрат	
5.1. Агрегований індекс питомих витрат за кожним матеріалом $I = (\sum p_1 * Q_1) / (p_0 * Q_0)$	Де p _в – питоми витрати матеріалу у плановому (0) та звітному (1) періодах; Q – об'єм даного виду продукції у натуральному вираженні у плановому (0) та звітному (1) періодах. Індекс питомих витрат за кожним матеріалом показує питому вагу витрачання сировини та матеріалів на одиницю продукції та їх динаміку. В умовах випуску декількох видів продукції на промисловому підприємстві будується агрегований індекс питомих витрат одного матеріалу.

5.2. Індекс питомих витрат комплексу різних матеріалів на виробництво одиниці продукції $I = (\sum_{пв1} Q1 * ц0) / (пв0 * Q0 * ц0)$	Де ц0 – планова ціна одиниці матеріалу.
5.3 Індекс питомих витрат різних видів матеріалів на обсяг реалізованої продукції: $I = (\sum_{пв1} ц0) / (пв0 * ц0)$	Включає індекс питомих витрат за кожним матеріалом та індекс питомих витрат комплексу різних матеріалів на виробництво одиниці продукції
6. Оцінювання впливу ефективності використання матеріальних ресурсів на величину матеріальних витрат	
6.1. Ефективність промислових підприємств відповідно до витратного підходу до визначення окупності витрат відосновної діяльності, $Езосн = Посн / Зосн * 100$	Де Посн – прибуток від основної діяльності, тис. грн.; Зосн – витрати основної діяльності, тис.грн.

Висновки і пропозиції. Використання традиційного методу оцінювання матеріальних ресурсів у вигляді розрахунку показників, не достатньо для повного аналізу, проведено дослідження і систематизацію інших методів оцінювання матеріальних ресурсів. Для оцінювання матеріальних ресурсів використовують традиційні методи аналізу використання, забезпеченості виробництва матеріальних ресурсів; метод показників ефективності використання основних засобів та обігових коштів підприємства; систему показників і моделювання взаємозв'язку для оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів; оцінювання динаміки та впливу ефективності використання матеріальних ресурсів на величину матеріальних витрат.

Список використаних джерел.

1. Крохмаль С. С. Управління матеріальними ресурсами на промисловому підприємстві / С. С. Крохмаль // *Бізнес Інформ*. - 2012. - № 10. - С. 109-113. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_10_26
2. Кондратенко Н. О. Проблеми забезпечення матеріальними ресурсами машинобудівних підприємств України / Н. О. Кондратенко, Е. І. Тонкіх // *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі*. - 2013. - № 2. - С. 17–28. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2013_2_4
3. Єршова Н. Ю. Удосконалення методичних підходів до оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів на промислових підприємствах / Н. Ю. Єршова // *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2009. – № 38. – С. 103-110.
4. Касич А. О., Яценко Н. М., Калько Є. В. Сучасні підходи до методики аналізу використання матеріальних ресурсів / А. О. Касич, Н. М. Яценко, Є. В. Калько. // *Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка"*. - 2016. - № 11 - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5235>
5. Бандоріна Л.М. Факторна адитивна модель аналізу використання матеріальних ресурсів підприємства / Л.М. Бандоріна, О.Б. Скороход, А.О. Яхтіна // *Економіка и управление*. – 2013. – № 1. – С. 49-54.
6. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/10810806/ekonomika/analiz_materialnih_resursiv
7. Економіка підприємства: підручник/[М.Г. Грещак, В.М. Колот; о.Г. Мендрул [та ін.] ; за заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко. — [вид. 4-те, перероб. і доп.]. — К. : КНЕУ, 2009. — 816, [8] с

References.

1. Krokmal', S. S. (2012), "Material management on industrial enterprise", *Biznes Inform*, vol. 10, pp. 109-113. available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_10_26
2. Kondratenko, N. O. and Tonkikh, E. I. (2013), "The problems of material resources engineering companies Ukraine", *Ekonomika ta upravlinnia pidpryemstvamy mashynobudivnoi haluzi*, vol. 2, pp. 17–28, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2013_2_4
3. Yershova, N. Yu. (2009), "Improving methodological approaches to evaluating the effectiveness of material resources in industrial", *Visnyk Nats. tekhn. un-tu "KhPI" : zb. nauk. pr. Temat. vyp.: Tekhnichnyj prohres ta efektyvnist' vyrobnytstva*, NTU "KhPI", Kharkiv, Ukraine, vol. 38, pp. 103-110.
4. Kasych, A. O. Yatsenko, N. M. and Kal'ko, Ye. V. (2016), "Modern approaches to the methods of analysis of material resources", *Efektivna ekonomika*, vol. 11, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5235>
5. Bandorina, L.M. Skorokhod, O.B. and Yakhtina, A.O. (2013), "Factor analysis additive model Consumers", *Ekonomyka y*

upravlenye, vol. 1, pp. 49-54.

6. Hrabovets'kyj, B. Ye. (2009), *Ekonomichnyj analiz* [Economic analysis], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, p. 256, available at: http://pidruchniki.com/10810806/ekonomika/analiz_materialnih_resursiv

7. Hreschak, M.H. Kolot; V.M. Mendrul, O.H. (2009), *Ekonomika pidpriemstva* [Business enterprises], 4th ed, KNEU, Ukraine, p. 816.

Стаття надійшла до редакції 07.03.2017 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вропу